

Metodologija istraživanja “Geometar (ne)jednakosti

CENTAR ZA MIROVNE STUDIJE

15. rujna 2016. godine

VLADA REPUBLIKE
HRVATSK

Europska unija

I. Prikaz istraživačkog okvira

Geometar nejednakosti istraživački je projekt koji polazi od pretpostavke o Ustavom deklariranoj jednakopravnosti svih građani u demokratskoj socijalnoj država i razumijevanja društvenih nejednakosti kao **značajnih razlika u pravnom statusu, pravima, realizaciji prava i pristupu različitim društvenim resursima i moći djelovanja** (uslugama, prihodu, informacijama, znanju, tehnologiji, kulturi, izražavanju, odlučivanju, zdravlju, stanovanju i mobilnosti ili stambenoj i prometnoj infrastrukturi, zdravom okolišu) te ishodima tih **razlika koji se očituju kao razlike u klasi, društvenom statusu, životnim šansama i tretmanu pojedinaca i društvenih skupina od strane društva i institucija**. Pri tome vodeći računa o Ustavom deklariranoj jednakopravnosti svih građani u demokratskoj socijalnoj državi.

Društvene nejednakosti analiziraju se unutar šest različitih područja **organiziranog društvenog života** (obrazovanje; zdravlje; ekonomija; pravosuđe i sigurnost; politička i društvena participacija; okoliš, stanovanje i infrastruktura) gdje se očituje djelovanje javnih politika koje oblikuju institucionalne mehanizme i djelovanja društvenih aktera te dva sustava (socijalna politika i porezna politika) čija je funkcija redistribucija resursa i amortiziranje društvenih nejednakosti koje se generiraju u različitim područjima života uslijed drugih politika.

Istraživanje počiva na **ključnim pitanjima za prepoznavanje i analizu društvenih nejednakosti** koja su poslužila i kao smjernice za formuliranje i odabir indikatora te za interpretaciju dinamike nejednakosti u određenom području:

1. Kako i koliko pravila funkcioniranja sustava uzimaju u obzir nejednakosti?
2. Kako je osiguran pristup informacijama o pravima i funkcioniranju sustava?
3. Koliko se ta prava mogu ostvariti?
4. Koje su prepreke u ostvarenju prava posebno izražene?
5. Koje institucionalne i društvene norme stvaraju prepreke u pristupu sustavu?
6. Što država radi da pospješi pristup određenom resursu?
7. Koji su učinci pospješujućih mjera države na nejednakosti?
8. Koje su glavne nejednakosti vidljive u participaciji u sustavu?
9. Kako te nejednakosti utječu na druge životne šanse – pristup drugim resursima, ostvarenju životnih šansi?

Tematska područja grupirana su prema srodnosti radi veće preglednosti nalaza i efikasnosti istraživanja, pri čemu su unutar svakog tematskog područja, definirane su specifične istraživačke podteme operacionalizirane u indikatore. Odabir indikatora vodio se ključnim istraživačkim pitanjima i definiranim podtemama, s naglaskom na indikatore učinka državnih mjera na nejednakosti u određenom području. Slijedi pregled tematskih područja s podtemama i indikacijom broja indikatora, dok se tablice indikatora za svako područje s izvorima podataka nalaze se u prilogu:

1. Obrazovanje

- a. Participacija u odgojno-obrazovnom sustavu
- b. Obrazovna struktura po županija
- c. Javni izdaci za obrazovanje

2. Ekonomija

- a. Bruto domaći proizvod
- b. Zaposlenost
- c. Prihodi
- d. Uvjeti rada
- e. Diskriminacija na tržištu rada
- f. Distribucija siromaštva
- g. Distribucija bogatstva
- h. Prihod i troškovi domaćinstva
- i. Neplaćeni rad domaćinstva
- j. Pristup kreditnim instrumentima

3. Okoliš i infrastruktura

- a. Adekvatnost i sigurnost stanovanja
- b. Gustoća naseljenosti
- c. Gospodarenje komunalnim otpadom
- d. Raširenost zagađenja okoliša i stambenih sredina
- e. Pristupačnost i struktura energenata te energetska ovisnost
- f. Energetska efikasnost
- g. Emisije stakleničkih plinova
- h. Pristup pitkoj vodi
- i. Dostupnost lokalno proizvedene hrane
- j. Dostatnost zaštićenih područja

4. Zdravlje

- a. Zdravstveno osiguranje i financiranje
- b. Zdravstvena infrastruktura

- c. Zdravstvena edukacija
- d. Pristupačnost lijekova
- e. Pristupačnost i korištenje zdravstvenih usluga
- f. Kvaliteta zdravstvene skrbi
- g. Zdravstveno ponašanje
- h. Zdravstveni ishodi

5. Društvena i politička participacija

- a. Politička participacija
- b. Građanski angažman
- c. Pristupačnost društvene participacije i građanskog angažmana
- d. Društveno povjerenje

6. Pravosuđe i sigurnost

- a. Pristupačnost pravne zaštite
- b. Pristup zaštiti žrtava i svjedoka
- c. Efikasnost zaštite od diskriminacije i nasilja
- d. Efikasnost pravosuđa
- e. Percepcija neovisnosti pravosuđa

7. Socijalna politika

- a. Siromaštvo
- b. Adekvatnost socijalne zaštite u odnosu na potrebe i troškove života
- c. Socijalna zaštita osoba s invaliditetom
- d. Birokratiziranost sustava
- e. Financiranje sustava socijalne skrbi i mirovinskog sustava
- f. Pristupačnost i adekvatnost socijalnih usluga

8. Porezni sustav

- a. Oporezivanje dohotka
- b. Oporezivanje dobiti
- c. Porezna opterećenja poduzetnika
- d. Socijalni doprinosi poslodavaca i poduzetnika
- e. Regionalna distribucija poreznih prihoda

Radi kontinuiteta i izvedivosti istraživanja, a time i njegove održivosti, **konačni odabir indikatora vodio se kriterijima dostupnosti i usporedivosti podataka** tako da su u prvom planu bili kvantitativni indikatori iz **službenih statističkih istraživanja** koje koriste Državni zavod za statistiku i Eurostat te druge javne institucije (HZJZ, HZZ) kao i indikatori iz **longitudinalnih istraživanja** koje provode javni znanstveni instituti.

Također, korišteni su i **službeni registri te godišnja izvješća nadležnih institucija** (Ministarstva financija, Ministarstva unutarnjih poslova, Ministarstva pravosuđa, Ureda za udruge, Ureda za suzbijanje droga, Ureda pučke pravobraniteljice itd.). Gdje god je to bilo moguće, prikazani su usporedivi podaci za što dulji niz godina, kako bi se jasnije uočili trendovi u proteklom desetljeću pa i duže.

Kao **sekundarni izvori**, korišteni su i nalazi tematskih istraživanja, pojedinih analiza javnih politika, mikroistraživanja, i studija slučaja, no primarno u ilustrativnu svrhu te kao orijentir potrebnog širenja opsega službene statistike i strateških istraživačkih prioriteta u javnim sektoru.

Pristupačnost podataka pokazala se kao najveći izazov obuhvatnom i kontinuiranom istraživanju društvenih nejednakosti je te tako konačno opseg nalaza prvenstveno ovisio o tome koji su podaci, u vremenskom roku za njihovo prikupljanje, bili na raspolaganju projektnom istraživačkom timu.

Slijedi **popis najčešće korištenih izvora podataka**, od kojih je većina dostupna za svaku godinu, dok se u tablicama u prilogu te u objavama nalaza, uz svaki indikator navodi i specifični izvor podatak:

- Priopćenja o prirodnom kretanju stanovništva, DZS (godišnje)
- Anketa o potrošnji kućanstva, DZS (godišnje)
- Anketa o dohotku stanovništva, DZS (godišnje)
- Statistički ljetopis Državnog zavoda za statistiku., DZS (godišnje)
- Godišnja izvješća Ministarstva financija o poreznim prihodima (godišnje)
- Hrvatski zdravstveno-statistički ljetopis, HZJZ (godišnje)
- Izvješće o poreznim trendovima u EU: podaci za države članice, Norvešku i Island, Europska komisija, Opća uprava za poreznu uniju (godišnje)
- European Quality of Life Survey, Eurofund/Ivo Pilar (2011./12.)
- International Social Survey Programme (ISSP), IDIZ (2011.)
- Istraživanje FPZG o izbornoj participaciji (2011. i 2015.)
- Istraživanje stavova i percepcije ispitanika o građanstvu, IDIZ i GOOD inicijativa (2015.)
- Istraživanje LOTUS, GONG i Udruga gradova (2014.)

Interpretacija podataka temeljila se na suradnji znanstvenika i praktičara specijaliziranih za određeno tematsko područje usmjerenih na glavna istraživačka pitanja, uz smještanje nalaza u širi komparativni kontekst dinamike nejednakosti na prostoru Europske unije te u odnosu na nalaze recentnih znanstvenih i stručnih istraživanja o pojedinim aspektima društvenih nejednakosti. Interpretacija je informirana i nizom interakcija s dionicima iz civilnog društva, znanstvene zajednice i javnog sektora, ostvarenih putem javnih predstavljanja i rasprava održanima u regionalnim centrima

Hrvatske te je otvorena za dopune +, kao poticaj za daljnje otvaranje i širenje javne rasprave, a time i snaženje političke volje za smanjenje društvenih nejednakosti u Hrvatskoj.

II. Prikaz procesa izrade metodologije istraživanja

Izrada metodologije istraživanja „Geometar nejednakosti“ osmišljena je kao **participativni, interaktivni i iterativni proces** promišljanja, fokusiranja, evaluacije i operacionalizacije fenomena nejednakosti u hrvatskom društvu, u analitičko-evaluacijski instrument koji će omogućiti dugoročno i održivo praćenje dinamike nejednakosti u različitim, međupovezanim sferama života i javnih politika, putem kvantitativnih i kvalitativnih pokazatelja koji korespondiraju sa sustavima praćenja etabliranim u službenoj statistici u RH i na razini EU, ali i sa iskustvima i potrebama praktičara iz znanstvene zajednice, civilnog društva i javnog sektora za relevantnim, pravodobnim i mjerodavnim podacima.

Budući da se radilo o pionirskom pothvatu **izrade kontekstualno specifičnog okvira za dugoročno aplikativno istraživanje društvenih nejednakosti** kao društveno konstruirane multidimenzionalne pojave koje treba poslužiti u svrhe kvalitetnijeg oblikovanja i praćenja učinaka širokog spektra relevantnih javnih politika, izrada metodologije trebala je krenuti od usuglašavanja razumijevanja društvenih nejednakosti kao polazišne točke, a završiti na preciziranom protokolu za prikupljanje i interpretaciju podataka te njihovu komunikaciju prema ukupnoj javnosti te ciljanim publikama (mediji, donositelji odluka, provoditelji politika, istraživači, aktivisti).

Stoga je izrada metodologije uključila sljedećih 10 glavnih zadataka:

1. usuglašavanje definicije predmeta istraživanja
2. definiranje glavnih tema na koje će se fokusirati istraživanje
3. definiranje kriterija za odabir indikatora
4. detektiranje relevantnih indikatora
5. detektiranje dostupnih izvora podataka
6. detektiranje potreba za dodatnim prikupljanjem podataka
7. selekcija indikatora
8. operacionalizacija prikupljanja podataka
9. operacionalizacija interpretacije podataka

10. komunikacija nalaza s obzirom na ciljane publike.

Iz perspektive Centra za mirovne studije, sam proces izrade metodologije koji je trajao od ožujka do veljače 2016. godine, postavljen je na način da pospješi dijalog i suradnju između ključnih skupina dionika za utjecanje na društvene nejednakosti, a time i na njihovu veću povezanost i djelotvornost. Time je **izrada metodologije za ovo pionirsko istraživanje poslužila kao poluga za razvoj multidisciplinarne i multisektorske epistemičke zajednice** okupljene oko multidimenzionalnog, kompleksnog problema društvenih nejednakosti. U svemu tome, primarna zadaća tima zaduženog za izradu metodologije bila je moderatorska i koordinacijska, u cilju povezivanja uvida i prijedloga različitih dionika u jedinstven, pregledan i stabilan istraživački okvir.

U izradi metodologije ciljano su, kombiniranom metodom identifikacije temeljem profesionalnih profila te snježne kugle, **uključivani znanstvenici iz niza društvenih, humanističkih ali i prirodoslovnih disciplina** (kulturna antropologija, sociologija, politologija, ekonomija, pravo, matematička statistika, arhitektura, prometne znanosti, ekologija, energetika, medicina, računarstvo) koji se bave širokim spektrom tema (tržište rada, obrazovanje, stanovanje, okoliš, zdravstvo, politička participacija, civilno društvo, socijalna politika, porezna politika, ekonomska politika, migracije) i specifičnim aspektima nejednakosti (dohodovne, radne, nacionalne, rodne, dobne, regionalne), te koji djeluju u različitim sektorima i institucijama (fakulteti, znanstveni instituti, državni zavodi, komercijalne agencije, nevladine organizacije).

Istodobno, **uključivani su i praktičari koji sudjeluju u implementaciji i praćenju provedbe širokog spektra relevantnih javnih politika** iz svoje pozicije službenika u javnom sektoru (ministarstva, neovisne pravobraniteljske institucije, specijalizirane agencije, lokalne i regionalne vlasti) te praktičari koji djeluju iz pozicije nezavisnih zagovarača i provoditelja programa socijalnih usluga u zajednici te akcija senzibilizacije javnosti u sferi civilnog društva, i to na nacionalnoj te lokalnoj i nacionalnoj razini.

Kako bi se **omogućila participacija i interakcija te iterativni proces definiranja predmeta istraživanja**, ključnih istraživačkih pitanja, a tek onda pokazatelja i izvora podataka te pristupa njihovoj interpretaciji i komunikaciji prema javnostima, izrada metodologije oslonila se na **Delfi metodu** dvoetapnog anketiranja stručnjaka iz znanstvene zajednice, javnog sektora i civilnog društva koja je kombinirana s **interaktivnim formatima** (radionice, konzultacije, konferencije, javne rasprave) te sa suradničkim **pregledom literature** te postojećih baza službenih statističkih podataka u RH, drugim državama te na razini EU (Eurostat). Iterativnost, kao katalizator induktivnog pristupa izradi metodologije je bila nužna za operacionalizaciju istraživačkog okvira kako uslijed multidimenzionalne prirode samog predmeta istraživanja, a posebno uslijed gorućeg problema deficitarnosti i fragmentiranosti dostupnih podataka omogućuju longitudinalno

praćenje fenomena društvenih nejednakosti. To je zahtijevalo višekratne konzultacije sa dionicima oko selekcije indikatora i načina prikupljanja podataka.

Izrada metodologije organizirana je u tri etape:

1. Eksploracija istraživačkog konteksta

U prvoj etapi koja je trajala od siječnja do kraja lipnja 2015. godine fokus je bio na identificiranje relevantnih dionika (istraživača i praktičara) i njihovog shvaćanja problema nejednakosti, upoznavanje s domaćim i međunarodnim pristupima istraživanju i praćenju društvenih nejednakosti te na prepoznavanje potreba zagovarača, provoditelja i istraživača u području društvenih nejednakosti na koje treba odgovoriti istraživački projekt „Geometar nejednakosti“. U ovu svrhu, provedene su individualne konzultacije s početnom skupinom identificiranih stručnjaka i aktivista, u Zagrebu je 5. ožujka 2015. održana radionica sa 16 predstavnika koalicije Platforma112 koja okuplja udruge posvećene zaštiti ljudskih prava, au Splitu je 27. i 28. travnja održana radionica na temu ranjivosti, deprivacije i socijalnog isključivanja sa 27 međunarodnih i domaćih stručnjacima i aktivistima te je započeo pregled stručne literature.

2. Formulacija istraživačkog okvira

U ovoj etapi koja se naslonila na uvide iz prethodne, fokus je bio na preciziranje radne definicije predmeta istraživanja, tematskih fokusa istraživanja, indikatora i izvora podataka, putem participacije i interakcije širokog kruga istraživača i praktičara usmjerenih na različite aspekte fenomena društvenih nejednakosti.

U tu je svrhu izrađen protokol i instrumenti za primjenu *delfi metode* kojom se pismenim ispunjavanjem upitnika – u ovom slučaju u dva kruga - prikupljaju mišljenja i procjene afirmiranih stručnjaka ili informiranih pojedinaca o mogućim trendovima razvoja određene pojave ili procesa. Specifičnost metode jest u tome da se u drugom krugu ispitanicima prezentiraju rezultati istraživanja iz prvog kruga, s mogućnošću da oni promijene svoje prvotna stajališta, s obzirom na odgovore i argumentaciju drugih sudionika, koji se uz izbor ponovno postavljenih pitanja prezentiraju u sažetom obliku. Na taj se način nastoje izbjeći neke od mogućih nedostataka karakterističnih za druge oblike strukturiranih grupa (fokus grupe ili paneli stručnjaka), a koje se odnose na grupno mišljenje, dominaciju jedne osobe u raspravi, hijerarhiju sudionika, konformizam, ponekad čak i osobne sukobe.

Ovim strukturiranim konzultativnim procesom koji je trajao od rujna do prosinca 2015. godine željelo obuhvatiti vrlo širok spektar stručnjaka iz sfere znanstvenika i praktičara koji su postepeno identificirani temeljem preporuka svojih kolega.

Prvi upitnik je distribuiran na 109 stručnjaka, uz odaziv od njih 29 (22%) nakon čega su obrađeni nalazi te je održana pripremna istraživačka radionica 26. studenoga projektnog tima i vanjskih suradnika stručnjaka koja je poslužila za formulaciju početnog istraživačkog okvira s revidiranom radnom definicijom društvenih nejednakosti, prijedlogom tematskih područja istraživanja, indikatora i strategije prikupljanja podataka.

U prvom krugu konzultacija sa stručnjacima, putem upitnika, fokus je bio na sljedeća pitanja:

1. Relevantnost i validnost radne definicije društvenih nejednakosti kao *razlike u pristupu različitim društvenim resursima i moći djelovanja (novcu, znanju, kulturi, odlučivanju) te ishodima tih razlika koji se očituju kao razlike u klasi, društvenom statusu, životnim šansama i tretmanu pojedinaca i društvenih skupina od strane društva i institucija.*
2. Relevantnost odabira dvostrukog istraživačkog fokusa na (1) *prepoznavanje dinamike i manifestacija društvenih nejednakosti u različitim društvenim sferama, s obzirom na različite odrednice društvenih skupina i različite resurse, ali i na (2) prepoznavanje učinaka djelovanja institucija na društvene nejednakosti, putem javnih politika, kao i drugih centara moći (posebno u sferi ekonomije) te kulturnih i društvenih procesa koji sudjeluju u oblikovanju, reprodukciji, preoblikovanju i razgradnji društvenih nejednakosti.*
3. Evaluacija relevantnosti društvenih sfera i sfera javnih politika koje bi trebale biti obuhvaćene istraživanjem, temeljem početnog prijedloga utemeljenog u eksploratornoj etapi izrade metodologije:
  - a. Socijalna zaštita (npr. socijalne naknade, socijalne usluge, tretman u traženju pristupa socijalnoj zaštiti, međusobna isključivost pojedinih potpora)
  - b. Pristup kapitalu (npr. stambeni krediti, auto krediti, nenamjenski krediti, poduzetnički krediti, participacija na financijskim tržištu)
  - c. Pravosuđe (npr. besplatna pravna pomoć pristupačnost sudova pravosudni troškovi, zaštita od diskriminacije; pristup zaštiti žrtava i svjedoka)
  - d. Kultura i kulturna dobra (npr. knjižnice i bibliobusi, kazališta, kina, klubovi mladih, kulturni centri, mediji)
  - e. Zdravstvo (npr. zdravstveno osiguranje, zdravstvene usluge, stigma)
  - f. Poduzetništvo (npr. struktura poduzetnika, veličina i profit, pristup kapitalu, pristup poticajima, poslovna uspješnosti)
  - g. Nasilje i sigurnost (npr. obiteljsko nasilje - žene, djeca, stariji, npr. nasilje iz mržnje i procesuiranje zločina iz mržnje)
  - h. Politička participacija (npr. izlaznost, stranačko članstvo, pristup političkim funkcijama unutar stranke i na javnim položajima, imovinske kartice)

- i. Obrazovanje (npr. pristupačnost škola i vrtića, trošak, kvalifikacije, subvencioniranje, prometna pristupačnost, inkluzivnost)
  - j. Infrastruktura (npr. voda, struja, kanalizacija, ceste, javni prijevoz (učestalost, cijena), vlasništvo automobila, internet, dostupnost javnih medijskih servisa, pristupačnost javnih usluga i ustanova, kvaliteta urbane infrastrukture)
  - k. Rad (npr. pristup radu, sigurnost i kvaliteta radnih mjesta, prihod od rada)
  - l. Upravljanje (npr. pristup upravljačkim pozicijama struktura upravljača u javnom i privatnom sektoru, visina prihoda)
  - m. Stanovanje (npr. vlasništvo (dob; etnicitet, prihod, spol), tržište za najam, ukupni udio troška stanovanja u prihodima, trošak energije, energetska efikasnost, životni prostor po osobi i obitelji)
  - n. Okoliš (npr. kvaliteta zraka, blizina odlagališta otpad)
  - o. Mirovinski sustav (npr. visina mirovina, dob umirovljenja, vrste mirovina, potrošačka košarica; stopa uzdržavanja, stopa siromaštva).
4. Identifikacija relevantnih indikatora i izvora podataka za određenu sferu nejednakosti prema odabiru svakog anketiranog stručnjaka, s obzirom na njihovo polje rada.
  5. Evaluacijski osvrt na pristupačnost i kvalitetu podataka za odabranu sferu, uz navođenje relevantnih izvora literature i samih baza podataka.

Paralelno s provedbom prvog kruga upitnika i obradom nalaza, **nastavio se pregled literature**, a održano je i predavanje talijanskog sociologa dr. Andree Bassija sa Sveučilišta u Bologni koji je predstavio metodologiju inovativnog projekta *BES – Benessere equo e sostenibile* (Pravedno i održivo blagostanje) Talijanskog zavoda za statistiku o mjerenju kvalitete života (ISTAT), s fokusom na regionalne nejednakosti. Nastavio se pregled literature, temeljem referenci prikupljenih putem preporuka stručnjaka u prvom krugu upitnika kao i pregled baza podataka.

Temeljem nalaza iz prvog kruga upitnika, 28. studenoga 2015. u Zagrebu je **održana je istraživačka radionica** koja je okupila 22 stručnjaka aktivnih u prvom krugu istraživanja kao i članove projektnog tima na kojoj su predstavljeni i validirani nalazi upitnika. Tako je revidirana i usvojena radna definicija društvenih nejednakosti te su stručnjaci usuglasili tematska područja istraživanja, ključna istraživačka pitanja i početnu listu indikatora i izvora podataka.

Na toj osnovi, pripremljen je **prijedlog istraživačkog okvira za osam tematskih područja** koji je odaslan užem krugu stručnjaka za svako područje radi konačne validacije, izmjena i dopuna pojedinih indikatora i preciziranja izvora podataka. Temeljem povratne informacije, projektni tim je, uz konzultativnu podršku odabranih stručnjaka za svako od osam područja, pripremio **konačni istraživački okvir**, no koji je ostao otvorenim za

modifikacije u obradi pojedinih indikatora s obzirom na praktične izazove i prepreke u prikupljanju podataka.

2. Priprema provedbe istraživanja

Tijekom proljeća 2016, projektni je tim uz konzultativnu podršku odabranih stručnjaka za svako od osam područja izradio **protokole za prikupljanje podataka**, u formatu excel tablica, sa specificiranim izvorima podataka za svaki pokazatelj. Uz članove projektnog tima, angažirani su vanjski suradnici sa specijalističkim znanjima u području statistike i sociologije, ta prikupljanje podataka, nakon čega je uslijedilo kompiliranje i interpretacija podataka u čemu su sudjelovali i odabrani stručnjaci za svako tematsko područje.

Prikupljanje podataka trajalo je od proljeća do rujna 2016. godine, a paralelno se izrađivala **tematska web stranica** <http://www.nejednakost.cms.hr/> u svrhu popularizacije nalaza putem dostupnosti izvornih podataka u prenosivim formatima, vizualizacija i sažetih analitičkih tekstova. U listopadu je održana **serija okruglih stolova** u regionalnim središtima na kojima su javnosti predstavljeni nalazi prvog pilot istraživanja „Geometar nejednakosti“.

Time je proces izrade metodologije doprinio i ostvarenju glavne zagovaračke zadaće projekta „Geometar nejednakosti“ – povećanju vidljivosti problema društvenih nejednakosti među građanima, donositeljima i provoditeljima javnih politika, znanstvenicima i aktivistima, što je pak nemoguće bez preglednih, pristupačnih, provjerljivih i usporedivih podataka.